

Darsning texnologik xaritasi

Fan		IJTIMOIIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH
O'quv dasturidagi joyi (tartib raqami)		1.3.1-mavzu. O'zbekiston Respublikasida bolalar huquqlarini himoya qilishning huquqiy asoslari. (2 soat amaliy mashg'ulot).
Dars mavzusi		O'zbekiston Respublikasida bolalar huquqlarini himoya qilishning huquqiy asoslari. Bola huquqlari tushunchasi va turlari. Xalqaro va milliy huquqiy hujjatlar. Bola huquqlarini himoya qiluvchi organlar va institutlar. Maktabgacha ta'lim tashkilotida bola huquqlarini ta'minlash va tarbiyachining vazifalari. Mavzuni o'rganishda innovatsion pedagogik yondashuvlar: metodik yondashuvlar va amaliy tavsiyalar.
Davomiyligi		2 soat
Darsning maqsadi		O'zbekiston Respublikasida bolalar huquqlarini himoya qilishning huquqiy asoslari bo'yicha amaliy mashg'ulotda tinglovchilarga bola huquqlari, ularni belgilovchi xalqaro va milliy hujjatlar hamda himoya mexanizmlarini o'rgatish. Shuningdek, tarbiyachi faoliyatida bola huquqlarini ta'minlash, huquq buzilishi holatlarini aniqlash va tegishli choralar ko'rish bo'yicha zarur bilim va ko'nikmalarni innovatsion pedagogik metodlar orqali shakllantirish.
Kutilayotgan natija:	Bilim	<ul style="list-style-type: none"> Bola huquqlari tushunchasi, ularning asosiy turlari va tamoyillari. Bola huquqlarini himoya qilishning xalqaro va milliy huquqiy asoslari. Bola huquqlarini himoya qiluvchi organlar, ularning vakolatlari va hamkorlik tartibi. Tarbiyachining bola huquqlarini ta'minlash bo'yicha huquq va majburiyatlari.
	Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> Bola huquqlariga oid hujjatlarni tahlil qilish va ularni taqqoslash. Bola huquqlarini guruhlab tizimlashtirish va ularni amaliy vaziyatlarga bog'lash. Bola huquqlari buzilishi xavfini va uning sabablarini aniqlash. Bola huquqlari haqida bolalar va ota-onalarga yosh xususiyatiga mos tushuntirish berish.
	Malaka	<ul style="list-style-type: none"> Maktabgacha ta'lim tashkilotida bola huquqlarini ta'minlovchi muhitni yaratish. Huquq buzilishi holatlarida belgilangan tartibda to'g'ri harakat qilish. Ota-onalar va tegishli organlar bilan hamkorlikni tashkil etish. Pedagogik faoliyatni individuallashtirish va kasbiy huquqiy savodxonlikni oshirish.
Darsning jihozi	Didaktik materiallar	Taqdimot slaydlar; Kutilmalar varaqasi; Tayanch atamalar tarqatmasi; Savollar yoki vazifalar yozilgan kartochkalar; Bola huquqlari va vaziyatli topshiriqlar yozilgan kartochkalar; plakatlari; O'z-o'zini baholash varaqalari.
	Ta'limning texnik vositalari	Mavzuga oid slaydlarni namoyish qilish uchun texnik vositalar (AKT), flipchart, A-4, marker, stikerlar, qog'ozlar, taymer.

Dars mazmuni

T.r.	Bosqichlar	Vaqt	Metod va faoliyatning tavsifi
1	Kirish. Tashkiliy qism:	10 minut	Guruhli muhokama “Bola huquqlarini himoya qilish nima uchun davlat va jamiyatning ustuvor vazifasi hisoblanadi?” Tinglovchilar kichik guruhlariga bo‘linadi, kutilmalar varaqasini to‘ldiradi va o‘z tajribasidan kelib chiqib bola huquqlari bilan bog‘liq vaziyatlarni nomlaydi. Trener dars maqsadi, natijalari va baholash mezonlarini e‘lon qiladi.
2	Bolalar huquqlarini himoya qilishning huquqiy asoslari: asosiy hujjatlar va tamoyillar.	15 minut	Mini ma’ruza, suhbat, savol-javob. Diqqat bilan tinglash va asosiy tushunchalarni (bola, bola huquqlari, bolaning manfaatlari, himoya, vasiylik va homiylik) qayd etish. Ma’ruzada keltirilgan ta’riflar va misollarni eslab qolishga harakat qilish. Tinglovchining bilimini boyitishga yo‘naltirilgan savollarni tayyorlash. Faol qatnashib, mavzu yuzasidan o‘z fikrlarini ifodalash. Kasbiy faoliyatdan bola huquqlarini ta’minlashga oid real misollar keltirish. Guruh ichida fikr almashish va o‘z tajribasini bo‘lishish. O‘rgatilgan tushunchalar bo‘yicha berilgan savollarga javob berish. O‘zi tushunmagan yoki aniqlashtirish kerak bo‘lgan joylar bo‘yicha savol berish. Boshqa ishtirokchilarning javoblarini tahlil qilish va qo‘shimchalar kiritish.
3	Xalqaro va milliy huquqiy hujjatlar: o‘xshashlik va farqlar.	15 minut	Venn diagrammasi metodi. Metodni o‘rganish uchun darsga tayyorlanish. Metodning asosiy maqsadini, diagrammani qanday to‘ldirishni va uning taqqoslashdagi ahamiyatini tushunish. Diagramma ikki yoki undan ortiq element o‘rtasidagi farq va o‘xshashliklarni ko‘rsatishini anglash. Amaliy topshiriq: “xalqaro hujjatlar” (BMTning Bola huquqlari to‘g‘risidagi Konvensiyasi) va “milliy qonunchilik” (Konstitutsiya, “Bola huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun va boshqalar)ni qamrov, majburiyat va himoya mexanizmlari jihatidan diagrammada solishtirish; umumiy jihatlarini o‘rtadagi qismga yozish. Har bir qismni to‘g‘ri va aniq to‘ldirishda diqqat bilan ishlash. Boshqa tinglovchilar bilan fikr almashish, farq va o‘xshashliklarni topishda o‘z bilimlarini baham ko‘rish. Diagrammadagi ma’lumotlarning to‘g‘riligini tekshirish. Dars oxirida metodni o‘z pedagogik faoliyatida qanday qo‘llashni rejalashtirish.
4	Bola huquqlarining turlari va ularni ta’minlashda innovatsion pedagogik yondashuvlar.	15 minut	“Klaster” (Clustering) metodi. Metodning mohiyatini, ya’ni tushunchalarni guruhlash va ularning o‘zaro bog‘lanishlarini aniqlashni tushunish. Markazga “Bola huquqlari” tushunchasi yoziladi; tinglovchilar huquqlarni klasterlarga ajratadi: yashash va sog‘lom rivojlanish huquqi; ta’lim olish huquqi; ism, fuqarolik va oilada yashash huquqi; zo‘ravonlik va ekspluatatsiyadan himoyalaniish huquqi; dam olish va o‘yin huquqi; fikr bildirish huquqi. Guruhlar bilan birgalikda ishlab, har bir klaster uchun maktabgacha ta’lim tashkilotidagi amaliy misolni (huquq qanday ta’minlanadi, qanday buzilishi mumkin) taqdim etish. Klasterlar orasidagi bog‘lanishlarni aniqlash. Guruhlashtirgan tushunchalarini baholash va to‘g‘riligini tekshirish. Dars oxirida o‘rganish jarayonini tahlil qilish, metodni o‘z pedagogik faoliyatida qanday ishlatish mumkinligini ko‘rib chiqish.

T.r.	Bosqichlar	Vaqt	Metod va faoliyatning tavsifi
5	Bola huquqlari himoyasini kuzatish va tahlil qilish: metodik yondashuvlar va amaliy tavsiyalar.	15 minut	<p>“Fishbone Diagram” (Baliq skeleti) metodi.</p> <p>Metodning asoslarini o‘rganish: diagramma yordamida muammo va uning sabablarini aniqlash. Diagrammaning qismlari (asosiy muammo, sabablar kategoriyalari, natija) bilan tanishish.</p> <p>Amaliy topshiriq: “Bola huquqlarining buzilish holatlarini o‘z vaqtida aniqlash va oldini olishdagi qiyinchiliklar” muammosini aniqlash va sabablarini kategoriyalar (tarbiyachi va tashkilot, oila, tegishli organlar bilan hamkorlik, huquqiy savodxonlik va axborot) bo‘yicha guruhlash. Sabablar va natijalarni aniq ajratib, bartaraf etish takliflarini ishlab chiqish.</p> <p>Guruh bo‘lib ishlash, fikr va tahlillarni boshqalar bilan muhokama qilish. Sabablar o‘rtasidagi bog‘liqliklarni va ularning natijaga ta‘sirini aniqlash. Dars oxirida metodni baholash, tahlilni qayta tekshirish va olingan bilimlarni pedagogik faoliyatda qo‘llashni rejalashtirish.</p>
6	Introspeksiya	10 minut	Mavzuning dolzarbligi, bola huquqlari va ularni himoya qilishning huquqiy asoslari, tarbiyachining vazifalari, innovatsion pedagogik yondashuvlar, tarbiyachilarning o‘z-o‘zini rivojlantirishi bo‘yicha mavzuni chuqur tahlil qilish. O‘z-o‘zini baholash varaqalarini to‘ldirish.

Mavzu bo‘yicha tayanch huquqiy hujjatlar va himoya mexanizmlari (ma’ruza va tahlil uchun)

T.r.	Hujjat / institut	Mazmuni / ahamiyati
1	BMTning Bola huquqlari to‘g‘risidagi Konvensiyasi (1989)	Bola huquqlarini himoya qilishning xalqaro standartlari: bolaning manfaatlarini birinchi o‘ringa qo‘yish, kamsitmaslik, yashash va rivojlanish, fikr bildirish tamoyillari.
2	O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi	Oila, onalik va bolalikni davlat himoyasi ostida bo‘lishi; bola huquqlarining konstitutsiyaviy kafolatlari.
3	“Bola huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun (2008-yil 7-yanvar, O‘RQ-139)	Bola huquqlari, ularni ta‘minlash kafolatlari va davlat organlarining vakolatlarini belgilovchi asosiy qonun.
4	“Ta‘lim to‘g‘risida”gi va “Maktabgacha ta‘lim va tarbiya to‘g‘risida”gi qonunlar (2020, 2019)	Bolaning ta‘lim olish huquqi, maktabgacha ta‘lim tashkilotlari va tarbiyachilarning huquq hamda majburiyatlari.
5	Oila kodeksi va boshqa tarmoq qonunchiligi	Ota-onalarning huquq va majburiyatlari, vasiylik va homiylik, bolani oilada tarbiyalash va himoya qilish tartibi.
6	“Voyaga yetmaganlar o‘rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonun (2010)	Bolalar o‘rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning oldini olish tizimi va uning sub’ektlari.
7	Himoya mexanizmlari	Vasiylik va homiylik organlari, ichki ishlar organlari, mahalla institutlari, ta‘lim va sog‘liqni saqlash tizimi, inson huquqlari bo‘yicha vakil (Ombudsman) hamda bolalar ishonch telefoni (1098).

Izoh: hujjatlarning raqami, sanasi va tahrirlari, shuningdek himoya institutlari va aloqa ma’lumotlari o‘zgargan bo‘lishi mumkin; dars oldidan ularning amaldagi holatini lex.uz rasmiy portalidan va tegishli organlarning rasmiy manbalaridan tekshirib olish tavsiya etiladi.